

Läkemedelsstrategi för Region Dalarna

2022-2024

Varför en läkemedelsstrategi?

Läkemedel och läkemedelsbehandling är viktigt både för den enskilda patienten och för samhället. Region Dalarna har som den största vårdgivaren i länet en central roll att verka för att patienternas läkemedelsbehandling är väl vald, säker, jämlik, kostnadseffektiv och tar miljöhänsyn.

Syftet med en läkemedelsstrategi är att tydliggöra regionens långsiktiga mål och inriktning för läkemedelsfrågor. Strategin ska ge ett helhetsperspektiv och ses som ett övergripande och långsiktigt stöd för läkemedelsarbetet i regionen. Läkemedelsstrategin ska utgöra ett styrande dokument för regionens läkemedelsarbete och för läkemedelsorganisationen. Den är framtagen med utgångspunkt från den nationella läkemedelsstrategin (NLS) med dess långsiktiga mål. Andra styrande dokument som Regionplan och regionens värdegrund - öppenhet, respekt, ansvar - har varit vägledande i arbetet.

En extern revision av läkemedelsförsörjningen i Dalarna utfördes 2020. En av rekommendationerna som framfördes i revisionsrapporten var att en läkemedelsstrategi för Region Dalarna bör utarbetas. I sitt yttrande över granskningen ställer sig Hälso- och sjukvårdsnämnden bakom den rekommendationen och har gett uppdraget till regionens läkemedelsorganisation att leda arbetet.

Innehåll

1	Vision och målbild	2
2	Möjligheter och utmaningar	2
2.1	Läkemedelsorganisation.....	2
2.2	Demografisk utveckling	3
2.3	Läkemedelsutveckling	3
2.4	Global läkemedelsbrist och beredskap	3
3	Strategier för att uppnå målbilden.....	3
3.1	Effektiv och säker läkemedelsanvändning	3
3.1.1	Kvalitetssäkrat läkemedelsarbete	4
3.1.2	Kunskaps- och evidensbaserad läkemedelsordination	4
3.2	Tillgängliga läkemedel och jämlik användning	5
3.2.1	Stabil försörjning av läkemedel	5
3.2.2	God beredskap i kris	5
3.2.3	Jämlik användning	6
3.3	Samhällsekonomiskt och miljömässigt hållbar läkemedelsanvändning	6
3.3.1	Kostnadseffektiv läkemedelsbehandling.....	6
3.3.2	Kontinuerlig läkemedelsuppföljning	6
3.3.3	Relevant miljöhänsyn	7
4	Uppföljning av läkemedelsstrategin.....	7

1 Vision och målbild

Visionen för den nationella läkemedelsstrategin är *Rätt läkemedelsanvändning till nytta för patienten och samhälle*. Rätt läkemedelsanvändning förutsätter att rätt läkemedel ges i rätt dos till rätt patient vid varje enskilt tillfälle samt med patientanpassad information, till en kostnad som är rimlig i förhållande till effekt och tillgängliga resurser.

Till visionen har tre långsiktiga mål knutits:

- Effektiv och säker läkemedelsanvändning
- Tillgängliga läkemedel och jämlik användning
- Samhällsekonomiskt och miljömässigt hållbar läkemedelsanvändning.

För att Region Dalarna ska kunna bidra till att dessa mål uppnås krävs samverkan och förankring mellan många aktörer inom regionen; all hälso- och sjukvårdspersonal, tjänstemän och politiker.

Om läkemedel används optimalt är de en stor tillgång för både patienten och samhället. Region Dalarnas framtidsvision *Vi mår bra - i hela Dalarna!* är en ledstjärna för vårt läkemedelsarbete.

2 Möjligheter och utmaningar

Läkemedel är den vanligaste behandlingsformen i sjukvården. Utvecklingen av läkemedel går fort framåt. Det ger möjlighet för länets invånare att få tillgång till nya behandlingar. Utvecklingen innebär också utmaningar eftersom regionens läkemedelskostnader ökar kontinuerligt.

Vissa avancerade behandlingar som tidigare har utförts på sjukhus har flyttats ut till att ske i andra vårdformer eller i patientens hem. Omställningen som sker mot en god och nära vård kräver för läkemedelsområdet att lagstiftning och föreskrifter måste anpassas till de nya förutsättningarna.

2.1 Läkemedelsorganisation

Som stöd till läkemedelsarbetet i Region Dalarna finns en läkemedelsorganisation som består av tre delar: Läkemedelskommittén, Läkemedelsavdelningen och Avdelning för Läkemedelsförsörjning. Läkemedelsorganisationens insatser riktas till både förskrivare och annan vårdpersonal, patienter samt till politiker och tjänstemän på beslutsfattande nivå.

Läkemedelskommittén verkar för en medicinskt rationell, enhetlig och hälsoekonomisk läkemedelsanvändning samt samstämmig läkemedelsinformation till patienter och förskrivare. Läkemedelskommittén utgör regionens kliniska expertorgan genom sina terapigrupper och dess breda representation inom såväl öppen som slutenvård liksom från kommun gör den väl lämpad för att handha övergripande läkemedelsfrågor såsom kontrollerat införande av nya terapier, gemensamma rutiner för läkemedelsanvändning, utbildning av förskrivare och utarbetande av behandlingsrekommendationer.

Läkemedelsavdelningen utför både operativa och strategiska tjänster för regionen. Exempel på operativa insatser är vårdnära farmaceutiska tjänster såsom individuella läkemedelsgenomgångar och läkemedelshantering på vårdavdelning. Strategiskt bevakas förskrivningsdata som uppföljning och stöd till förskrivare, verksamhetschefer och till hälso- och sjukvårdens ledning. Utbildningsinsatser, stöd vid upphandling av läkemedel och utarbetande av övergripande rutiner på läkemedelsområdet är ytterligare exempel på strategiska insatser. Läkemedelsfrågor bevakas både på regional och på nationell nivå.

Avdelning för läkemedelsförsörjning utgör regionens sjukhusapoteksfunktion och försörjer sjukhusen

med läkemedel. Verksamheten har drivits i egen regi sedan 2017, som en av hittills ett fåtal regioner i landet. Det ger regionen möjlighet att styra och utveckla lagerhållningen samt möjlighet att förebygga bristsituationer, vilket inte minst visat sig vara värdefullt under pandemin Covid-19. Vid avdelningen sker även steril tillverkning av vissa individanpassade läkemedel för intravenöst bruk till exempel för cancerbehandling.

Den stora bredden hos regionens sammanhållna läkemedelsorganisation bidrar till en effektiv och säker läkemedelsanvändning genom försörjningskedjan som en helhet, från rekommendation till patientens dosintag. Med en läkemedelsförsörjning i egen regi möjliggörs en säker och stabil läkemedelstillgång och långsiktigt, ökat farmaceutiskt stöd till verksamheterna.

Vid nya förutsättningar kan vår läkemedelsorganisation vara flexibel för att möta nuvarande och framtida behov.

2.2 Demografisk utveckling

Behovet av läkemedel ökar med stigande ålder. Befolkningen i Dalarna har högre genomsnittsålder jämfört med riket. Av regionens rapport "Jämförelse av befolkningens åldersstruktur i länet 2019" framgår att andelen invånare 80 år och äldre i länet förväntas öka, samtidigt som den arbetsföra delen av befolkningen förväntas minska.

Andelen patienter med livsstilssjukdomar såsom diabetes typ 2 och hjärtinfarkt är hög jämfört med andra län. Det ger långvarig påverkan av regionens läkemedelskostnader eftersom behandlingen är livslång.

2.3 Läkemedelsutveckling

Tack vare utvecklingen av effektiva behandlingar lever fler personer idag längre med kroniska sjukdomar. För äldre personer med flera sjukdomar och därmed många läkemedel ökar risken för interaktioner mellan läkemedlen och risken för biverkningar. Det ställer krav på uppföljning för att undvika läkemedelsrelaterade problem och minska risken för onödiga sjukhusinläggningar.

Trenden går mot att allt fler avancerade läkemedelsterapier tas fram till små patientgrupper till en mycket hög kostnad. För regionen innebär det ökade krav på kontrollerat införande, finansiering och uppföljning.

2.4 Global läkemedelsbrist och beredskap

Tillverkning av läkemedel har blivit alltmer global. Den sker endast i ett fåtal länder i världen vilket gör tillgången till läkemedel sårbar. I Sverige sker tillverkning i mycket begränsad skala, vilket gör att vi är starkt importberoende. Det är en utmaning för Dalarnas hälso- och sjukvård att upprätthålla stabil tillgång till läkemedel oavsett påverkan och händelser i andra länder.

3 Strategier för att uppnå målbilden

3.1 Effektiv och säker läkemedelsanvändning

Läkemedel är en stor tillgång för att skapa hälsa och ökad livskvalitet. För att nå det krävs att läkemedel används på patientsäkert och effektivt sätt.

3.1.1 Kvalitetssäkrat läkemedelsarbete

Att förebygga felaktig läkemedelsbehandling är väsentligt för att undvika stort lidande för patienter och stora, onödiga sjukvårdsinsatser. En viktig del i detta arbete är att optimera patientens läkemedelsbehandling genom kontinuerlig uppföljning av följsamhet till och effekt av ordinationer, i form av läkemedelsgenomgångar. Arbetet kräver aktuell kompetens hos hälso- och sjukvårdspersonal, tillgång till relevant information och adekvat möjlighet till uppföljning. Kliniska apotekare finns tillgängliga inom regionens hälso- och sjukvård för arbete med läkemedelsgenomgångar.

En förutsättning för säker läkemedelsanvändning är tillgång till aktuell information om patientens läkemedel för alla parter som har del i ansvaret för behandlingen. Det gäller både för läkemedelsbehandling som utförs i slutenvård, primärvård och i kommunal hälso- och sjukvård. Idag har dessa verksamheter delvis olika journalsystem med ömsesidigt begränsad insyn. Det nya journalsystemet som ska implementeras i regionen behöver utvecklas till att förskrivare får en ingång till patientens läkemedelsinformation oavsett patientens vårdform och ordinations sätt.

Den nationella läkemedelslistan (NLL) kommer att bli central för samstämmig information om patienters receptförskrivna läkemedel. Införande av NLL innebär ett stort arbete för hälso- och sjukvården i Dalarna. Enligt lagkrav måste NLL gå att nå från regionens journalsystem senast den 1 maj 2023.

Läkemedelshanteringen ska vara säker i hela hanteringskedjan från hälso- och sjukvårdspersonalens ansvar (ordination, iordningställande och administrering), oavsett övergång till annan vårdform, till läkemedelsanvändning i hemmet. I regionens läkemedelsorganisation finns kompetens som bidrar till god kvalitet och tar fram övergripande rutiner för läkemedelshantering i sjukvården. De på senare år introducerade tjänsterna med vårdenhetsfarmaceuter syftar till att höja kvaliteten på läkemedelshanteringen. De är på plats i verksamheten som kunskapsstöd och avlastar sjuksköterskornas praktiska arbete med läkemedel.

3.1.2 Kunskaps- och evidensbaserad läkemedelsordination

Utvecklingen på läkemedelsområdet är snabb; nya läkemedel utvecklas, behandlingar tas fram för nya patientgrupper, läkemedelsforskningen gör ständigt nya landvinningar och informationsflödet är massivt. Läkemedelsanvändningen ska vara kunskapsbaserad, dvs vara grundad på systematisk kunskap och när sådan saknas, vara baserad på klinisk erfarenhet.

Region Dalarna är engagerad i den nationella processen för kunskapsstyrning där en viktig del av läkemedelsarbetet är samverkan både internt inom regionen och externt. Samverkan sker t.ex. nationellt, sjukvårdsregionalt, med myndigheter och i andra relevanta nätverk. Region Dalarna medverkar aktivt och återför kunskap till det lokala läkemedelsarbetet.

Läkemedelskommittén i Dalarna utger årligen aktuella terapirekommendationer för rutinsjukvård och ger förskrivare vägledning till en medicinskt säker, enhetlig och hälsoekonomiskt optimal läkemedelsanvändning.

Användning av ordinationsmallar främjar följsamhet till behandlingsrekommendationer och minskar risken för felaktig eller otydlig ordination. Läkemedelsorganisationen tillhandahåller kontinuerlig förvaltning av mallarna.

Läkemedelsdialoger hålls kontinuerligt i regionens verksamheter för att förankra aktuell läkemedelsinformation och riktlinjer, återkoppla verksamheternas förskrivning och främja aktiv dialog om

läkemedel. Regionen tillhandahåller producentobunden läkemedelsinformation vid utbildningsinsatser riktade till relevanta målgrupper.

Region Dalarna eftersträvar en kultur som främjar aktiv rapportering av avvikelser och biverkningar för att därigenom medverka till kunskapsutveckling. Syftet skall vara att utveckla verksamheten mot ökad patientsäkerhet och får inte verka repressivt. Det är av stor vikt att goda tekniska förutsättningar finns för automatisk datainsamling i kvalitetsregister för att möjliggöra såväl regional som nationell uppföljning av läkemedelsanvändning.

3.2 Tillgängliga läkemedel och jämlik användning

Region Dalarna ska verka för en säker tillgång till läkemedel och en jämlik läkemedelsanvändning där länets invånare ska ha samma möjlighet till läkemedelsbehandling.

3.2.1 Stabil försörjning av läkemedel

Hälso- och sjukvården är beroende en stabil läkemedelsförsörjning för att kunna planera och bedriva verksamhet. I Region Dalarna bedrivs läkemedelsförsörjningen i egen regi sedan 2017, vilket möjliggör god och nära samverkan mellan sjukvårdens verksamheter och läkemedelsorganisationen. Det manifesteras till exempel genom en kontinuerlig dialog om verksamheternas behov såsom terapival, läkemedelsupphandlingar, frågor om läkemedelssortiment, alternativ vid leveransproblem och lagerhållning på regionens sjukhus.

Läkemedelsförsörjningen till verksamheter inom Region Dalarna ska vara säker och effektiv. Tack vare att läkemedelsförsörjningen i Dalarna tillhör regionens egen organisation finns god möjlighet till styrning, utveckling och kostnadskontroll.

Det dagliga hälso- och sjukvårdsarbetet kräver kontinuerliga insatser för en ändamålsenlig, stabil läkemedelsförsörjning. Regionens farmaceuter medverkar aktivt på vårdenheter med vårdnära farmaceutiska tjänster och läkemedelsservice som avlastar annan vårdpersonal och ger kostnads-effektivitetsvinster. Ytterligare utveckling av dessa farmaceutiska tjänster efterfrågas av regionens hälso- och sjukvård.

Vissa läkemedelsbehandlingar kräver lokal, steril tillverkning såsom individanpassade cytostatika-behandlingar vid vissa cancersjukdomar. På Falu lasarett finns lokaler som uppfyller kraven på sådan tillverkning utförd av farmaceutisk personal, för att ge Dalarnas patienter möjlighet till behandling inom länet. Tillverkningsverksamheten bör utvecklas ytterligare till att öka den lokala farmaceutiska tillverkningen av vissa läkemedel, för att uppnå kvalitets- och effektivitetsvinster samt avlasta länets sjuksköterskor med iordningställande av dessa preparat.

Förhoppningen är att framtida ändringar av nuvarande författning ska möjliggöra att regionerna får försörja sin primärvård och sina mottagningar utanför sjukhus med läkemedel samt öka samarbetet mellan olika regioners försörjningsorganisationer.

3.2.2 God beredskap i kris

Region Dalarna deltar aktivt i både regionalt och nationellt samarbete med beredskapsfrågor på läkemedelsområdet. Kartläggning på området har gjorts på nationell nivå i projektet RLM (Resursförstärkt läkemedelsförsörjning inför kris, höjd beredskap och krig) och en utredning om hälso- och sjukvårdens beredskap pågår, där ett slutbetänkande förväntas komma under 2022.

Regionens läkemedelsförsörjning är ändamålsenlig och effektiv och bedöms i allt väsentligt vara säkerställd även i brist- och krissituationer. Det uttrycks i en revisionsrapport från 2020 (Granskning av läkemedelsförsörjningen i Region Dalarna, utförd av KomRedo AB). Inom region Dalarna ska lagerhållna läkemedel avsedda för minst tre månaders behov vid normal verksamhet finnas. Ordinarie försörjningsflöden för läkemedel är väsentliga för att fungera även i kristider. Inte minst COVID-pandemin synliggjorde behovet av författningsändringar för att bättre kunna möta försörjningsproblem även inom öppenvård och till enskilda patientgrupper.

3.2.3 Jämlik användning

Jämlikhet gällande läkemedelsanvändning ska råda på både nationell, regional och lokal nivå. Tillgången till läkemedelsbehandling ska utgå från patientens medicinska behov utan påverkan av yttre faktorer såsom socioekonomi, könstillhörighet eller var i länet invånaren bor. Den av riksdagen antagna etiska plattformen ska vara vägledande och dess människovärdesprincip okränkbar.

Sveriges regioner samarbetar kring vilka nya läkemedel som ska införas i sjukvården. Samverkansmodellens syfte är att uppnå rättvis och jämlik tillgång till nya läkemedel genom effektiv användning av gemensamma resurser. NT-rådet har mandat att ge rekommendationer om hur vissa läkemedel ska användas i Sverige, vilka Region Dalarna följer.

3.3 Samhällsekonomiskt och miljömässigt hållbar läkemedelsanvändning

I Region Dalarna ska det finnas goda förutsättningar för att läkemedelsanvändningen är kostnadseffektiv, ger en hållbar kostnadsutveckling och har minsta möjliga miljöpåverkan.

3.3.1 Kostnadseffektiv läkemedelsbehandling

En kostnadseffektiv läkemedelsbehandling innebär ett rimligt förhållande mellan behandlingsresultat och kostnad. För receptförskrivna läkemedel som ingår i läkemedelsförmånen har TLV (Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket) gjort hälsoekonomiska bedömningar och tagit beslut om förmånspris.

Läkemedel som rekvireras för att användas inom hälso- och sjukvård upphandlas enligt LOU (Lagen om offentlig upphandling). Läkemedelsupphandling för Region Dalarna sker i samarbete med tre närliggande regioner. För ett effektivt upphandlingsarbete krävs såväl medicinsk, farmaceutisk, juridisk som upphandlingsteknisk kompetens. Snabb implementering och god följsamhet till tecknade avtal är en förutsättning för att uppnå kostnadseffektivitet.

För nya, dyra läkemedel som är aktuella för nationellt ordnat införande agerar regionerna i Sverige gemensamt för att ta fram villkor och prissättning. Ett aktivt arbete för att utveckla nya betalningsmodeller för läkemedel pågår nationellt.

3.3.2 Kontinuerlig läkemedelsuppföljning

För att uppnå en kvalitativ läkemedelsbehandling med hållbar kostnadsutveckling är kontinuerlig uppföljning av högsta vikt. Hälso- och sjukvårdens verksamheter har ansvar att följa upp sina egna ordinationer och resultatet av läkemedelsanvändningen i relation till kostnaderna. Regionens läkemedelsorganisation har till uppdrag att stötta kliniker/verksamheter och ledning i uppföljningsarbetet.

Det är väsentligt att Region Dalarna har tillgång till analysverktyg som är anpassade för läkemedelsanvändning, där regionens behov styr funktioner och analysmöjligheter. Idag är sårbarheten påtaglig när myndigheter och aktörer på området styr tillgången till data för analys.

Tillgång till relevant data och utveckling av anpassade verktyg som ger möjlighet att utvärdera värdet av läkemedelsbehandling behövs. Komplexiteten kräver att utveckling sker både på nationell och på regional nivå. Ett utvecklingsområde inom uppföljningsarbetet är att systematiskt värdera ordinationer i relation till bland annat diagnoser, för att säkerställa att läkemedelsanvändningen är kunskaps- och evidensbaserad.

Ett aktivt uppföljningsarbete av befintliga läkemedelsavtal behöver ske kontinuerligt. Till exempel ger avtalen möjlighet till ekonomisk ersättning vid leveransproblem för avtalade läkemedel, vilket ska bidra till att säkra regionens läkemedelstillgång samt att öka säkerhet och effektivitet i försörjningskedjan.

3.3.3 Relevant miljöhänsyn

Region Dalarna arbetar för att kunskapen om läkemedels miljöpåverkan ska öka hos allmänheten samt hos hälso- och sjukvårdspersonal. Som ett exempel har den miljöskadliga substansen diklofenak tagits bort från alla rekommendationer och patienter uppmanas till andra behandlingsalternativ även vid egenvård. Ur ett miljöperspektiv medför antibiotikaanvändning stor risk för antibiotikaresistens. På detta område sker arbete i STRAMA-gruppen (strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens) både regionalt och nationellt.

Vid läkemedelsordinationer ska miljöhänsyn tas, med bibehållen patientsäkerhet. När regionens terapirekommendationer tas fram är läkemedlets miljöpåverkan en viktig faktor. Nationellt finns förteckningar över miljöbelastande substanser, klassificerade utifrån miljöfarlighet och miljörisk att utgå från.

Tydliga rutiner har tagits fram gällande hantering och kassation av läkemedel i regionen med målet att minimera miljöpåverkan. Inom regionens läkemedelsförsörjning pågår ett kontinuerligt arbete för att minska läkemedelskassationer i hälso- och sjukvården. Exempelvis samordnas lagerhållning av läkemedel som används sällan men ständigt måste finnas i beredskap på länets akutsjukhus. Läkemedel med kort hållbarhet omfördelas till verksamheter med stor åtgång för att undvika onödig kassation.

4 Uppföljning av läkemedelsstrategin

Den nationella läkemedelsstrategin revideras vid varje ny mandatperiod. Formuleringen av dess långsiktiga mål ska återspeglas i regionens läkemedelsstrategi.

Läkemedelsstrategin ska utgöra underlag för Region Dalarnas prioriterade insatser och förbättringsområden så att regionens läkemedelsarbete uppfyller de fastställda målen. Strategin ligger till grund för läkemedelsorganisationens handlingsplaner och följs upp inom ramen för dess ordinarie uppdrag.